

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De etnische samenstelling van scholen en het schoolspecifieke probleemgedrag van leerlingen in vier Europese landen

De rol van vrienden

Geven, S.

DOI

[10.5117/MEM2017.3.GEVE](https://doi.org/10.5117/MEM2017.3.GEVE)

Publication date

2017

Document Version

Final published version

Published in

Mens en Maatschappij

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Geven, S. (2017). De etnische samenstelling van scholen en het schoolspecifieke probleemgedrag van leerlingen in vier Europese landen: De rol van vrienden. *Mens en Maatschappij*, 92(3), 314-316. <https://doi.org/10.5117/MEM2017.3.GEVE>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

De etnische samenstelling van scholen en het schoolspecifieke probleemgedrag van leerlingen in vier Europese landen: de rol van vrienden

door Sara Geven

Oorspronkelijk artikel: Geven, S, Kalmijn, M. & Van Tubergen, F. (2016). The ethnic composition of schools and students' problem behaviour in four European countries: the role of friends. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42 (9), 1473-1495

Zowel in de media als in de wetenschappelijke literatuur wordt met regelmaat aandacht besteed aan het effect van de etnische compositie van scholen op de cognitieve schoolprestaties van leerlingen, zoals hun toetsresultaten en cijfers. Scholen met een groot aandeel etnische minderheden staan nogal eens in een negatief daglicht. Met name leerlingen die zelf tot een etnische minderheidsgroep behoren zouden slechter presteren op deze scholen.

Er is veel minder onderzoek gedaan naar de relatie tussen de etnische compositie van scholen en niet-cognitieve schooluitkomsten, zoals het (schoolspectifieke) probleemgedrag van jongeren. In het gros van de bestaande onderzoeken naar deze relatie wordt de etnische samenstelling van de school gemeten door het percentage leerlingen met een niet-Westerse achtergrond. Deze studies geven echter geen eenduidig beeld: het is niet alleen onduidelijk óf er een relatie bestaat, maar ook wat de richting is van een mogelijke relatie. Daarnaast is er kritiek op het gebruik van het aandeel leerlingen met een niet-Westerse achtergrond als etnische compositie-maat, omdat de maat geen onderscheid maakt tussen verschillende etnische minderheidsgroepen. Recente studies gebruiken in plaats van het percentage etnische minderheden op school het percentage medeleerlingen met dezelfde etniciteit op school. Deze onderzoeken geven een ondubbelzinniger beeld: wanneer leerlingen op school worden omringd door een groter aandeel medeleerlingen met dezelfde etniciteit, vertonen zij over het algemeen minder probleemgedrag.

Tot nu toe waren deze onderzoeken alleen uitgevoerd in de Verenigde Staten. In onze studie dragen wij bij aan de bestaande literatuur door dit onderzoek uit te breiden naar West-Europa, een context waarin de etnische diversiteit sinds de jaren veertig aanzienlijk is toegenomen. De eerste onderzoeksvraag luidt: 'In hoeverre heeft het percentage medeleerlingen met dezelfde etniciteit op school een effect op het schoolspectifieke probleemgedrag van jongeren in West-Europa?' Met schoolspectiefiek probleemgedrag doelen wij op het overtreden van schoolregels of -normen, door zowel het vertonen van rebels gedrag (i.e. ruzie maken met leraren en straf krijgen op school) als onttrekking aan school (i.e. spijbelen en te laat komen).

Ons artikel draagt bij aan voorgaande studies door te kijken naar mogelijke onderliggende mechanismen van deze relatie, namelijk de vriendschappen van leerlingen. Onze tweede onderzoeksvraag luidt: 'In hoeverre kan de relatie tussen het percentage medeleerlingen met dezelfde etniciteit op school en het schoolspecifieke probleemgedrag van jongeren worden verklaard door de vriendschappen van jongeren?' Leerlingen hebben een voorkeur voor co-etnische vriendschappen boven interetnische vriendschappen. Wanneer leerlingen worden omringd door minder medeleerlingen met dezelfde etniciteit, dan is het moeilijker voor hen om deze vriendschapswens te bevredigen. Als gevolg hiervan zullen deze leerlingen hun beste vrienden voornamelijk buiten school hebben. Wanneer zij tóch hun vriendschappen vormen op school, dan zullen deze overwegend interetnisch zijn, omdat er minder mogelijkheid is tot het vormen van co-etnische vriendschappen. Eerder onderzoek suggereert echter dat zowel buitenschoolse vriendschappen als interetnische vriendschappen op school minder bijdragen aan gevoelens van betrokkenheid en sociale inbedding op school dan, respectievelijk, vriendschappen op school en co-etnische vriendschappen op school. Volgens de sociale inbeddingstheorie (*belongingness theory*), zorgt sociale inbedding voor minder schoolspecifiek probleemgedrag. Een betere sociale inbedding op school maakt het leuker voor kinderen om tijd door te brengen op school, en motiveert kinderen om naar school te gaan. Het zorgt ook voor identificatie met school, waardering voor de schoolomgeving, en daardoor voor het opvolgen van de normen en regels die gelden binnen deze omgeving. Dit zou dus leiden tot minder probleemgedrag. Theoretisch is te verwachten dat de sociale inbedding op school met name belangrijk is voor leerlingen die behoren tot een etnische minderheidsgroep. Gezien hun minderheidspositie, hebben zij vergeleken met leerlingen van de etnische meerderheid, mogelijk meer behoefte aan geborgenheid op school, en een buffer tegen pesterijen en discriminatie.

Voor de analyses maakten we gebruik van data van de eerste ronde van de *Children of Immigrants Longitudinal Survey in Four European Countries* (CILS4EU). We analyseerden gegevens van meer dan 16.000 jongeren van 14-15 jaar oud in 452 scholen in Engeland, Duitsland, Nederland en Zweden. We gebruikten *Multilevel Structural Equation Models* (MSEM) om onze verwachtingen te toetsen. Onze resultaten laten zien dat leerlingen die op school worden omringd door meer leeftijdsgenoten met dezelfde etniciteit, minder schoolspecifiek probleemgedrag vertonen. Het verband is echter niet sterk. Ook blijkt dat de vriendschappen van jongeren een mogelijk onderliggend mechanisme zijn van deze relatie. Leerlingen die omringd worden door meer medeleerlingen met dezelfde etniciteit, hebben meer vrienden op school (in plaats van buiten school) en meer vrienden met dezelfde etniciteit (in plaats van interetnische vrienden) in de klas. Dit is weer gerelateerd aan minder schoolspecifiek probleemgedrag. Door middel van *multiple group*-analyses kijken

we of de gevonden relaties verschillen tussen leerlingen van een etnische minderheidsgroep en leerlingen van de etnische meerderheid. Tegen onze verwachtingen in is het aandeel co-etnische vriendschappen in de klas vooral gerelateerd aan minder schoolspecifiek probleemgedrag voor leerlingen van de etnische meerderheid. Mogelijk komt dit doordat deze jongeren minder gewend zijn om de etnische minderheid te zijn in een groep. Vergeleken met jongeren van een etnische minderheidsgroep, voelen zij zich hierdoor misschien minder snel thuis, en voelen ze zich sneller 'anders' in een interetnische vriendengroep. Er zijn geen significante verschillen tussen leerlingen van de etnische meerderheid en leerlingen van een etnische minderheidsgroep voor de relatie tussen het hebben van vrienden op school (in plaats van buiten school) en schoolspecifiek probleemgedrag.

Een kanttekening die we moeten maken bij onze studie, is dat we gebruik maken van cross-sectionele data. Hierdoor kunnen we niet met zekerheid vaststellen dat de gevonden relaties in de verwachte richting lopen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat het hebben van vrienden op school niet zorgt voor minder schoolspecifiek probleemgedrag, maar dat jongeren die minder schoolspecifiek probleemgedrag vertonen eerder vriendschappen op school vormen. Ook kunnen de relaties gedreven zijn door ongemeten kenmerken van jongeren. Toekomstig onderzoek zal de relaties dus longitudinaal moeten onderzoeken. Wel hebben we additionele modellen met school *fixed effects* geschat. Dit betekent dat we jongeren vergelijken die op dezelfde school zitten, en dat we controleren voor het feit dat de spreiding van jongeren op middelbare scholen niet willekeurig is. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat jongeren met bepaalde gedragskenmerken op scholen zitten met bepaalde etnische composities. De resultaten van deze additionele modellen zijn in lijn met onze conclusies.

Beleidsmakers en de media belichten vaak de problemen rondom scholen met een hoog percentage etnische minderheden. Ons onderzoek laat zien dat deze scholen mogelijk ook positieve kanten hebben voor leerlingen van een etnische minderheidsgroep. We vinden namelijk dat leerlingen die op scholen zitten met een hoger percentage medeleerlingen met dezelfde etniciteit, minder schoolspecifiek probleemgedrag vertonen. Om een genuanceerd beeld te krijgen van etnische compositie-effecten zullen wetenschappers en beleidsmakers zowel naar cognitieve als naar niet-cognitieve uitkomsten moeten kijken. Wanneer we beide uitkomsten in acht nemen, zijn leerlingen mogelijk het best af in scholen met diversiteit, waar wel genoeg medeleerlingen zijn met dezelfde etniciteit. Ten slotte moet benadrukt worden dat onze resultaten niet betekenen dat het etnisch mixen van scholen per definitie slecht is voor de niet-cognitieve schooluitkomsten van kinderen. Scholen zouden mogelijk nóg meer aandacht moeten besteden aan de integratie van leerlingen op school, zodat iedereen zich veilig en thuis voelt op school.